

AMBITIE

Leimuiden Duurzaam helpt allereerst huishoudens om hun energieverbruik en daarmee hun energierekening blijvend te verlagen. Aansluitend adviseert de coöperatie bewoners, VvE's en bedrijven duurzame 'stroom' opwekken en andere vormen van 'warmte' voorziening. Op termijn wil de coöperatie komen tot het ontwikkelen en beheer van de lokale energie opwek versus het lokale gebruik. Hiertoe wordt gezocht naar gezamenlijke 'stroom' opwek-projecten op daken, parkeerdaken en dijklichamen met zonnepanelen. Zo mogelijk hoopt Leimuiden Duurzaam te komen tot een tweetal buurtmolens (wind).

Leimuiden Duurzaam Coöperatief U.A.
Email: secretariaat@leimuidenduurzaam.nl
IBAN: NL02 TRIO 0320 0044 57

Meerewijck 62, 2451 XD Leimuiden Tel: 0172-507176
www.leimuidenduurzaam.nl
BTW: NL 8609 26709 B01 KvK: 77184475

Ambitie Leimuiden Duurzaam Coöperatief

We zijn een kleine coöperatie en willen groter worden. Dat gevoel is versterkt nu we zien dat steeds meer mensen in de problemen komen doordat in het jaar 2022 de energieprijzen gigantisch zijn gestegen. Niemand kan in een glazen bol kijken, maar analisten voorspellen dat de energieprijzen uiteindelijk zullen stabiliseren op een fors hoger niveau dan we gewend zijn. Dat betekent structureel hogere energielasten die huishoudens met een laag inkomen a niet kunnen betalen.

Met dit document hoopt het bestuur van Leimuiden Duurzaam te laten zien dat we de ambitie hebben om verder te ontwikkelen en dat er urgentie is om meer mensen te helpen die kampen met energiearmoede. Daarvoor willen we (tijdelijk?) een betaalde medewerker aantrekken die voor een bepaalde periode helpt het ontwikkelde fundament steviger neer te zetten en acties voorbereid waardoor onze buurtbegeleiders nog veel meer mensen kunnen helpen.

Wie geld heeft kan zijn energierekening betalen en zijn huis verduurzamen, maar voor woningeigenaren met een laag inkomen is het op dit moment bijna onmogelijk om mee te doen met de energietransitie. Er is een grote en groeiende groep van meer dan 750.000 mensen in Nederland die hun energienota niet kan betalen.

Ze kunnen vanwege voorfinancieringseisen ook niet terugvallen op de subsidies die de overheid beschikbaar stelt en er zitten voor hen allerlei haken en ogen aan duurzaamheidsleningen (zoals een inkomenstoets of het feit dat er geen negatieve BKR-registratie mag zijn). Daarbij komt dat er voor deze huishoudens ook vaak meerdere problematiek een rol speelt dan alleen een laag inkomen. Soms missen zij de vaardigheden (bijvoorbeeld door een taalachterstand of laaggeletterdheid) en kennis om mee te doen met de energietransitie. Gegeven de stijgende energiekosten betekent dit dat een groeiende groep huishoudens steeds meer moeite zal hebben om de energierekening te betalen. En dat de groep die wel mee kan doen met de energietransitie haar energierekening juist ziet dalen in een comfortabelere, gezondere en in waarde gestegen woning.

Daarbij kan het zorgen voor ongezonde situaties als huishoudens in een niet goed geïsoleerd en vochtig huis wonen en hun woning niet goed warm durven te stoken omdat de kosten daarvan de pan uitrijzen. Mensen kunnen zelfs in een sociaal isolement raken als ze geen gasten durven uit te nodigen in hun kille huis. De actuele situatie van een tekort aan gas en een oplopende gasprijs en mogelijk overheidsingrijpen om de kosten te drukken, laat zien hoe urgent dit probleem is.

Samenwerking binnen Energie Samen

De in de branchevereniging Energie Samen samenwerkende energie coöperaties in Nederland helpen primair huishoudens om hun energierekening blijvend te verlagen. Meer dan 750.000 huishoudens in Nederland hebben te weinig geld om hun energierekening te betalen. En de komende jaren zal dat aantal vanwege de energietransitie in eerste instantie alleen maar toenemen. De in 2021-2022 opgelopen prijzen voor stroom en gas doen daar een schep bovenop en maken het probleem actueler dan ooit.

De basis is bij alle energie coöperaties hetzelfde: “met behulp van vrijwilligers uit het gekozen werkgebied (postcodegebied 2451, Leimuiden en buitengebieden, van bewoners voor bewoners) de lokale huishoudens aan te spreken om een traject van energiebewustwording te gaan doorlopen: de zgn. Energie Transitie reis. Hierbij worden bewoners gestimuleerd en geholpen om energie te besparen via kleine besparingen en het verbeteren van de isolatie zoals bijv. gevels, vloer en wellicht het dak.

Vervolgens worden bewoners gewezen op de mogelijkheden van andere vormen van warmtevoorziening en het realiseren van eigen of gezamenlijke ‘stroom’ voorzieningen (bijvoorbeeld met zonnepanelen en windmolens).

Ook worden bewoners geïnformeerd over de mogelijkheid om te kiezen voor een andere, liefst een coöperatieve, energieleverancier. Leimuiden Duurzaam is toegetreten tot de coöperatieve energieleverancier OM = | Nieuwe Energie (onder de naam: Leimuiden Duurzaam | = OM) en levert zo energie aan bewoners, waaronder leden van de coöperatie. Op termijn wordt gestreefd naar lokale zelfvoorziening.

Er zijn grote lokale verschillen in acties en in de mate van impact en succes in Nederland te constateren. Door een hechte samenwerking met de eigen gemeente kunnen de werkzaamheden worden versneld.

Leimuiden Duurzaam Coöperatief U.A.

Leimuiden Duurzaam is opgericht in januari 2020. Naast het voorkomen van energiearmoede heeft Leimuiden Duurzaam een belangrijk algemeen doel; het besparen van energie, het stimuleren van andere warmtevoorziening(en) en lokale stroomproductie zo mogelijk (helpen) ontwikkelen (en daarmee ook de CO₂-uitstoot). Conform het werkgebied bepaalt in het Klimaatakkoord wordt ook de e-mobiliteit (elektrische auto gebruik, laadpalen, deelauto's etc.) en de ontwikkeling van meer groen zo goed mogelijk gestimuleerd.

Vrijwillige buurtbegeleiders/e-coaches doen met voorkeur bij mensen met een kleine portemonnee, een energieadvies/warmtescan. Iedere bewoner uit het werkgebied kan een energieadvies aanvragen. De buurtbegeleiders geven advies over energiebesparing en hulp bij het doorvoeren van de energiebesparende maatregelen. Als noodzakelijk, is er voor een aantal maatregelen zoals het aanbrengen van radiatorfolie of waterbesparende douchekop, verschillende soorten ledlampen, hulp van een e-conciërge. Ter plaatse bepaalt de buurtbegeleider samen met de bewoner waar behoefte aan is (kleine e-besparingen, isolatie, een andere energieleverancier bijvoorbeeld Leimuiden Duurzaam | = OM, een andere warmtevoorziening, een eigen stroomproductie, etc.) om lasten structureel te verlagen. Wekelijks is er een inloop contactuur voor bewoners in een tijdelijk ingericht Info Centrum.

Leimuiden Duurzaam onderzoekt mogelijkheden naar lokale stroomproductie (windmolens, zonneweiden, zonnedaken) en hoopt op termijn voldoende lokale stroom opwek te kunnen realiseren voor de lokale behoefte met minimale aankoop van stroom elders (L4L = lokale zelfvoorziening) resulterend in gemiddeld lagere kosten.

Het stimuleren van duurzamere mobiliteit mogelijkheden (e-auto's, deelauto's, dorpsvervoer, etc.) wordt nagestreefd maar wordt door gebrek aan mankracht en financiële mogelijkheden nog geremd.

Met een bescheiden inzet wordt aandacht gevraagd voor een 'groene' dorpsontwikkeling (groenvoorziening, regenwater afvoer, bomen plant en onderhoud, etc.).

Het onbezoldigde bestuur van Leimuiden Duurzaam bestaat uit: Wim Ouwerkerk (voorzitter), Bertie Starmans (secretaris) en Co Dekker (penningmeester) en werkt samen met het Energieteam van enthousiaste vrijwilligers. Op dit moment: Michiel, Bertie, Rob en Jan.

Iedere woning, huishouden en situatie is anders! Een adviesgesprek is op basis van de ideeën van en samen met de bewoner(s), aangepast aan de situatie en in relatie tot de bijvoorbeeld de energierekening, over tocht, vocht, hitte, comfort en gezondheid. Het gesprek gaat minder over klimaat, duurzaamheid, gasvrij en CO₂ uitstoot, dat is het gevolg van genomen maatregelen.

*“Niet langer dan 5 minuten douchen betekent dat je geld kunt overhouden voor leuke dingen”
Wanneer alle huishoudens met een laag inkomen (niet alleen energiearmoede huishoudens) dit soort bespaaradvies zouden krijgen, zouden ze in potentie tussen de 75 en 140 euro per jaar kunnen besparen. Het aanbrengen van een waterbesparende douchekop zou extra 40 - 60 euro per jaar kunnen schelen.*

Onderzoeken naar energiearmoede en energietransitie.

Energiearmoede krijgt de laatste jaren meer aandacht. Dat komt mede doordat de energietransitie als thema volop in het nieuws is. Voor veel gemeenten en inwoners is niet helemaal duidelijk hoe de transitie concreet gaat verlopen, in welk tempo en wat het kost. Vanuit het nuchtere verstand redeneren we dat isoleren helpt om energie te besparen. En een waterbesparende douchekop helpt niet als je vanwege die waterbesparing langer onder de douche staat. Dus zetten coöperaties in op besparingsmiddelen én op gedrag. Inmiddels is er onderzoek beschikbaar waaruit blijkt wat de urgentie is om aan besparing te werken en is ook onderzoek gedaan over welke acties het meeste effect hebben.

Om inzicht te krijgen in de complexiteit en in de urgentie om nu te handelen, wijzen we hierna naar een aantal onderzoeken. Daarna gaan we in op de manier waarop Leimuiden Duurzaam handelt en de inzichten uit de onderzoeken toepast.

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan: TNO deed in 2017, 2020 en 2021 onderzoek naar energiearmoede, de feiten en effectieve interventies om energie efficiëntie te vergroten en energiearmoede te verlagen. In 2019 deed Ecorys¹⁾ (zie pag.15) in opdracht van Milieudefensie onderzoek naar de financiële haalbaarheid en gevolgen van de energietransitie voor particuliere eigenaren en bewoners.

Uit de rapporten blijkt enerzijds de relevantie en urgentie voor de coöperatie om op te schalen en anderzijds valt er te leren van succesvolle en minder succesvolle acties en interventies. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste conclusies.

Ecorys

Ecorys geeft in haar rapport een weergave van de financiële haalbaarheid en gevolgen van de energietransitie voor particuliere eigenaren en bewoners. Hoewel het onderzoek van Ecorys zich voornamelijk richt op de gevolgen voor particuliere eigenaren, geven de cijfers een beeld van alle huishoudens en laat het onderzoek ook zien hoe groot de kloof is tussen mensen met voldoende inkomen om deel te nemen aan de energietransitie en diegene die dat niet hebben. Energiearmoede komt ook voor bij bewoners van koopwoningen.

Een aantal relevante passages en zo mogelijk aangevuld met lokale informatie:

CO₂ prestaties

Een belangrijk deel van onze economie draait nog op processen waarbij CO₂ vrijkomt. Als er meer CO₂ vrijkomt dan er wordt opgenomen, draagt dat bij aan het broeikaseffect. De gemiddelde temperatuur van de aarde stijgt en dat zorgt voor klimaatverandering. Om de opwarming van de aarde te beperken tot onder de 2 graden (liever nog 1,5), moeten we deze uitstoot snel terugbrengen, onder andere door over te stappen van fossiele naar groene energie. Hoewel de grootste impact kan worden gerealiseerd door de industrie, hebben ook particulieren een belangrijke rol en kunnen zij bijdragen aan een vermindering van CO₂ uitstoot. Deze vermindering realiseren we vooral door een sterke afname van het gasverbruik door het isoleren van woningen en ook de overstap van aardgas naar verwarmen met een collectief warmtenet of door elektrisch verwarmen met een warmtepomp of infrarood panelen.

Effect van ontwikkeling energiebelasting op verbruik

Het maatregelenpakket van het klimaatakkoord gaat uit van een toename van de belasting op gas en een afname van de belasting op elektriciteit. Omdat op dit moment gas de grootste component van onze energierekening is, zal voor veel huishoudens gelden dat de totale energierekening in eerste instantie toe zal nemen.

De toename in kosten voor de elektriciteit- en/ of gasrekening leidt naar alle waarschijnlijkheid tot een daling in verbruik van huishoudens. De mate waarin prijsvariatie huishoudens prikkelt om meer/ minder elektriciteit- en/ of gas te verbruiken hangt af van een aantal factoren:

- Gaan huishoudens (voor wie het technisch-economisch rationeel is om te investeren in bijvoorbeeld isolatie of een andere warmtebron) hun woning verduurzamen? Zo ja, dan zal het verbruik drastisch aangepast worden. Het is onduidelijk of een huishouden na investeren ook daadwerkelijk minder gaat verbruiken en, zo nee, dan zal het verbruik van huishoudens waarschijnlijk enigszins afnemen als reactie op de gestegen energierekening.
- Is het voor een huishouden mogelijk om minder te verbruiken? Zo ja, dan kunnen huishoudens ervoor kiezen om besparingsmaatregelen te nemen (bijvoorbeeld zuinige koelkast, Cv lager); en, zo nee, dan zullen huishoudens de hogere rekening moeten betalen en zal hun verbruik ongewijzigd zijn. In dit geval beslaat voor meer huishoudens de energierekening meer dan 10 procent van het besteedbaar inkomen.

Financiering verduurzaming van huizen

Wie zijn huis wil verduurzamen kan soms gebruik maken van subsidies en duurzaamheidsleningen tegen een lage rente. Meestal zijn dit landelijke regelingen, soms ook regionale of lokale regelingen. Om een subsidie te kunnen aanvragen, moet je de maatregelen bijna altijd voorfinancieren, waarbij je achteraf dan een deel van de gemaakte kosten kunt terugvragen. Ook subsidies brengen aanvullende voorwaarden met zich mee: bijv. minimale oppervlakte van isolatiemaatregelen en de verplichting om de uitvoering door een erkend bedrijf te laten doen. Deze voorwaarden leiden tot hogere investeringskosten. Een duurzaamheidslening is nagenoeg alleen interessant als je in een koopwoning woont. Denk bijv. aan vloer of spouwmuurisolatie.

Het is aannemelijk dat mensen die hun energienota (soms) niet kunnen betalen, ook geen extra financiële ruimte hebben om deel te nemen aan regelingen of voldoen aan de voorwaarden van duurzaamheidsleningen. Deze kloof tussen mensen die het wel en niet kunnen betalen wordt steeds groter.

Van aardgas naar duurzame warmte

De omschakeling van aardgas naar duurzame warmte is een ruimtelijke en financiële uitdaging. Om duurzame alternatieven aantrekkelijker te maken zijn er beleidsvoorstellen om met belastingprikkelers te werken als energiebelasting en energiekorting. Uit het onderzoek van Ecorys blijkt dat men bij een koopwoning moet rekenen op een investering van gemiddeld 23.500 euro om de woning te verduurzamen en aardgasvrij te maken. Als je subsidies en kortingen meerekent, blijft er gemiddeld 13.500 euro over wat door woningeigenaren zelf moeten worden betaald.

Voor huurwoningen is dat bedrag iets lager omdat er kwantitatief voordeel mogelijk is. Een huurder zal (moeten) wachten op woningrenovatie in plaats van zelf te investeren in verduurzaming.

Energiearmoede

Men spreekt van energiearmoede als een huishouden 10% of meer van het besteedbaar inkomen aan energie uitgeeft. Deze definitie is uit de UK (1991) en wordt als drempel gehanteerd, een definitie bestaat op dit moment niet in Nederland. Volgens verschillende studies leeft in Nederland 10% van de huishoudens in energie-armoede, dus ongeveer 770.000 huishoudens geven meer dan 10% van hun besteedbaar inkomen uit aan energie.

De gemeente Kaag en Braassem, dus ook Leimuider, heeft ongeveer 5% van de inwoners problematische schulden. Het landelijk gemiddelde ligt op 7,6%²⁾ (zie pag. 15). Met name lagere inkomensgroepen vallen in de categorie die moeite heeft om de energierekening te betalen.

Samenvatting kosten (warmte)transitie

- In totaal leidt de warmtetransitie tot een jaarlijkse toename van woonlasten (kosten van het verwarmen van een woning). In 2030 zijn de woonlasten met 2,1 miljard euro toegenomen. De kosten voor energie t.b.v. verkoeling is hier niet genoemd.
- Door deze toename in warmte gerelateerde woonlasten neemt het aantal huishoudens dat *meer dan 10% van het besteedbaar inkomen* uitgeeft aan energie toe van 9% (665.000 woningen op een totaal van 7,7 miljoen in 2018) naar maximaal 18% (1.539.000 woningen op een totaal van 8,4 miljoen in 2030) in 2030.
- Om deze toename terug te dringen naar het niveau van 2018 is jaarlijks (vanaf 2030) een bedrag van maximaal 444 miljoen euro nodig als subsidie aan huishoudens die meer dan 10% van hun inkomen aan energie uitgeven (of 627 miljoen om, theoretisch, geen enkele woning in energiearmoede te hebben).
- De toename in mensen die in energie-armoede leven kan lager uitvallen als de energiebelastingen en subsidies in de loop van de tijd wijzigen.

Een lokale coöperatie kan de landelijke ongelijkheid niet oplossen maar kan wel het verschil maken voor individuele huishoudens.

TNO effectieve interventies

TNO³⁾ (zie pag.15) heeft in 2017 onderzoek gedaan naar energie armoede en interventies om de energie efficiëntie te vergroten en energiearmoede te verlagen. In 2020 deed TNO-onderzoek naar de feiten over energiearmoede op regionaal en lokaal niveau. Hieronder staat enerzijds een samenvatting van succesvolle interventies en voorwaarden om mensen die kampen met energiearmoede te helpen. Anderzijds staan er praktische tips en aanbevelingen.

In het onderzoek van TNO uit 2017 staat een vergeten groep in de energietransitie centraal: huishoudens met een laag inkomen. De transitie naar een duurzame energiehuishouding en woningvoorraad lijkt vooral weggelegd voor huishoudens uit de midden- en hogere sociale klassen: mensen die relatief makkelijk vertrouwd raken met nieuwe technologie en zich vaak al bewust zijn van de consequenties van hun gedrag op het energieverbruik in de woning. Onderzoek naar verduurzaming en naar de adoptie van nieuwe technologie richt zich dan ook vooral op deze doelgroepen, terwijl veel minder bekend is over de mogelijkheden en de bereidheid van mensen met een lager inkomen om efficiënter met energie om te gaan. Juist voor deze groep is de urgentie om de energielasten te beteugelen echter hoog.

Het onderzoek van TNO beoogt de effectiviteit van interventies gericht op het vergroten van energie-efficiëntie en het verminderen van energiearmoede meetbaar te maken en inzicht te bieden in de succesfactoren en knelpunten. Met de resultaten kunnen effectieve interventies worden ontwikkeld, die bijdragen aan meer energie efficiëntie en minder energiearmoede.

Uit dit onderzoek blijkt dat het mes aan drie kanten snijdt. Er kan met dit soort projecten winst worden behaald op het terrein van armoedebestrijding, CO₂-vermindering en verminderen van werkloosheid. Er kan geld bespaard worden door huishoudens die kampen met energiearmoede wat een onderdeel kan zijn van armoedebestrijding. Er vindt energiebesparing plaats wat leidt tot vermindering van CO₂-uitstoot, en het biedt kans op werkgelegenheid wanneer werkzoekenden aan de slag gaan als energie adviseur.

De centrale boodschap van dit onderzoek is eveneens driedig:

1. In de projecten wordt bespaard, de adviezen hebben invloed op eenmalige handelingen en gedrag, en in sommige gevallen ook op aankoopgedrag. Het besparingspotentieel van interventies en advies kan nog meer worden verzilverd wanneer de **intrinsieke motivatie** van een huishouden wordt gevonden en het energieadvies daaraan wordt gekoppeld. Alhoewel geld altijd een belangrijke motivatie is, zijn euro's "an sich" niet alleen de drijfveer van een huishouden dat het moeilijk heeft. Wat men met zo een besparing zou kunnen doen, motiveert. Juist bij de doelgroep die op zoek is naar hulp, ademruimte en positiviteit motiveert de boodschap dat energie besparen hun helpt bij **verbetering van hun leefomstandigheden**. Bijvoorbeeld in de vorm van een laptop voor de kinderen, of een keer op vakantie kunnen. Daarmee is het energieadvies geven aan deze doelgroep ook echt **mensenwerk**.
2. Positieve bekrachtiging in de vorm van **meerdere huisbezoeken**, herhalen van informatie, het aanbrengen van besparende producten en het gebruik van apps die energieverbruik laten zien, helpen het huishouden inzicht te geven en te besparen op hun energielasten.
3. Als men beslist om een energiearmoede-project te starten, **gebruik de tijd en de middelen** die hiervoor nodig zijn. Dat betekent meerdere, reguliere contactmomenten tussen energiecoach en organisatie, maar ook tussen samenwerkende betrokken organisaties. Dit gebeurt vaak onvoldoende. Als de logistieke organisatie niet goed functioneert, kan dit negatief uitpakken voor het huishouden (wat juist hulp nodig heeft), verlies je kennis en ervaring vanwege ongemotiveerde coaches die stoppen, en leren organisaties niet van en met elkaar.

Huishoudens geven aan dat ze het advies erg waarderen en zich gesterkt voelen in hoe met energie om te gaan. Deze mate van '**empowerment**' in combinatie met goed advies is voor deze doelgroep positief en een mogelijk onderdeel naar betere leefomstandigheden. Deze

vergeten groep van de energietransitie heeft hiermee eveneens een startpunt om meer en positiever over energie na te denken. Kennis en empowerment kunnen een eerste stap(je) zijn richting het meedoen en open staan voor de energietransitie.

Leimuiden Duurzaam wil de inzichten uit dit onderzoek nog meer integreren in de huidige manier van werken:

- 1. aandacht voor de intrinsieke motivatie van klanten.*
- 2. meerdere huisbezoeken met een logische opbouw*
- 3. meer aandacht voor samenwerking met andere organisaties*

TNO 2021, feiten over energiearmoede

Leidt de transitie naar een duurzaam energiesysteem tot meer energiearmoede? Het antwoord op die vraag vereist allereerst inzicht in de aard en omvang van het energiearmoede probleem – meten is weten. TNO heeft onderzoek⁴⁾ (zie pag. 15) gedaan en gebruik gemaakt van data van het CBS van 6,1 miljoen huishoudens uit 2019. Er is niet alleen naar de betaalbaarheid van de energierekening gekeken, zoals in diverse studies voor Nederland gebruikelijk is. Ook de kwaliteit van de woning en in hoeverre de bewoners financieel in staat zijn deze te verduurzamen, is in het onderzoek meegenomen. Op basis van de nieuwe maatstaven beantwoorden de onderzoekers van TNO in dit onderzoek drie vragen:

Hoeveel huishoudens in Nederland zijn energiearm? Wie zijn deze mensen? En waar wonen ze? In het rapport van TNO staat veel data. Niet alle data zijn relevant, in dit ambitiesdocument van de Leimuiden Duurzaam hebben we alleen data overgenomen die relevant zijn als het gaat om het specifiekere bepalen van onze doelgroep:

Kenmerken uit data TNO

TNO concludeert dat er een aantal **kenmerken** naar boven komen uit de data waar energiearmoede speelt:

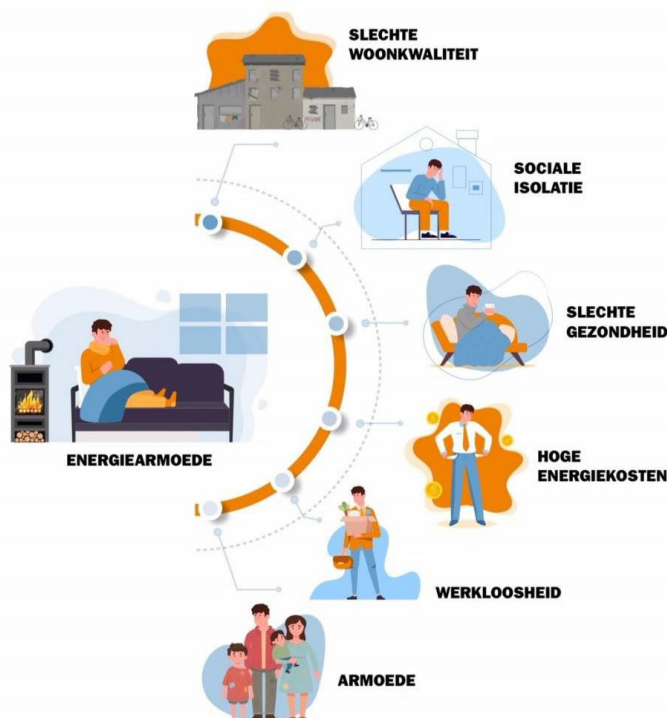
- Ongeveer 75% van de energiearme huishoudens woont in een woning van een woningcorporatie.
- Zo'n 11-14% van de energiearme huishoudens bezit een koopwoning, een vergelijkbaar percentage huurt particulier.
- Energiearmoede komt relatief het meest voor in woningen met een bouwjaar tussen 1950 en 1975: ongeveer 50% van de energiearme huishoudens heeft zo'n woning, tegenover 30% gemiddeld in Nederland.
- Minder dan 10% van de energiearme huishoudens woont in een woning die na 1990 is gebouwd.
- Afhankelijk van de gekozen definitie, bestaat 17-22% van de energiearme huishoudens uit eenoudergezinnen, terwijl zij slechts 5% van alle huishoudens in Nederland vormen.
- Ongeveer 40% van de energiearme huishoudens heeft inkomen uit de bijstand of een andere sociale voorziening, ongeveer 40% heeft een pensioen. Energiearme huishoudens zijn gemiddeld relatief klein en hebben gemiddeld een fors lager inkomen dan niet-energiearme huishoudens

TNO: "Ons onderzoek laat zien dat energiearmoede in Nederland een serieus probleem is, maar op dit moment ook nog een relatief overzichtelijk probleem: het gaat om ongeveer 550.000 huishoudens (zo'n 7% van het totaal) met enerzijds een laag inkomen en anderzijds óf hoge energiekosten óf een woning met een energetisch lage kwaliteit. Binnen de groep van

energiearme huishoudens hebben ongeveer 250.000 huishoudens én een relatief laag inkomen én een woning met lage energiekwaliteit én hoge energiekosten. Er zijn naar schatting ongeveer 140.000 huishoudens met verborgen energiearmoede; dit zijn mensen die vanwege financiële problemen minder energie consumeren dan ze zouden willen”.

Vervolg kenmerken:

- Huiseigenaren van oude huizen die niet gerenoveerd zijn vanwege het gebrek aan financiële ruimte. Dit zorgt ervoor dat er bijvoorbeeld onvoldoende isolatie is waardoor deze huishoudens meer moeten stoken om het huis warm te krijgen.
- Onlangs gescheiden alleenstaande ouders met thuiswonende kinderen hebben veel kosten; de kosten verdubbelen vaak in de eerste maanden van de scheiding, maar meestal is er geen volledig salaris beschikbaar om dit te compenseren. Vooral vrouwen met deeltijdbanen kunnen in financiële problemen terechtkomen in deze situaties, met name in die gevallen waarin de ex-partner geen alimentatie betaalt.
- Mensen met psychische problemen die leven onder parttime toezicht, hebben geen of slechts een gedeeltelijk inkomen. Deze groep burgers is meestal veel thuis, en heeft dus meer kans om meer energie te gebruiken.
- Bij personen met lage inkomsten en gezondheidsproblemen komt het vaker voor dat zij in energiearmoede leven. Zij gebruiken vaak meer warm water of stoken meer om bijvoorbeeld pijn te verlichten.
- Mensen die recentelijk in de schulden terecht zijn gekomen en niet gefocust zijn op hun energierekening.
- Ouderen met een laag inkomen zijn veel thuis, gebruiken meestal meer energie voor verwarming, en hebben een laag inkomen, met als gevolg dat de energiekosten een relatief groot deel van hun huishoudbudget inneemt.
- Huurhuizen die nog niet zijn gerenoveerd hebben meestal een hoge energierekening, en worden vaak bewoond door inwoners met een laag inkomen.

Afbeelding: TNO, White paper energiearmoede (zie pag. 18)

Wat is de sociale waarde van het verhogen van energie-efficiëntie van woningen?

In het TNO-rapport wordt een aantal internationale studies aangehaald:

- Verschillende studies laten zien dat de sociale baten van het verhogen van de energie-efficiëntie van woningen met een lage energetische kwaliteit de investeringskosten ruimschoots overtreffen. Bijvoorbeeld, een evaluatie van investeringen door de Ierse overheid in het verbeteren van de energie-efficiëntie van woningen van energiearme huishoudens, berekent dat de kosten-batenverhouding van deze investeringen gemiddeld 2,5 is. **Dat wil zeggen dat elke geïnvesteerde euro gemiddeld 2,5 euro aan baten oplevert.** De baten zijn hierbij een optelsom van energie- en emissiereducties, comfort winst en gezondheidsverbeteringen, omgerekend naar euro's.
- Uit deze en andere studies blijkt dat de niet-energetische nevenvoordelen ongeveer drie keer hoger zijn dan het voordeel van de energiebesparing. De huishoudens om wie het gaat genieten uiteraard van deze nevenvoordelen. Maar er zijn ook bredere economische voordelen voor de samenleving als geheel, bijvoorbeeld als gevolg van betere onderwijsprestaties en een hogere arbeidsproductiviteit van de betrokken mensen. Van alle niet-energetische nevenvoordelen springt eentje er vaak uit. Dat is het effect op de gezondheid van kinderen, bijvoorbeeld door het terugdringen van astma als gevolg van een vochtig en beschimmeld binnenklimaat ⁸⁾ (zie pag.18).

Binnen de energietransitie is veel aandacht voor het fysieke aspect. De materialen, de techniek. En minder aandacht gaat naar comfort en de omstandigheden in huis. Deze onderzoeken geven aan dat je dit hele vraagstuk ook vanuit een heel andere kant kan benaderen, namelijk vanuit de gezondheid van mensen en beperkingen die je kunt ervaren als je in een onverwarmd en ongezond binnenklimaat leeft. Leimuiden Duurzaam wil dit aspect in haar achterhoofd meenemen bij het uitrollen van acties en de communicatie over de coöperatie.

Hoe realiseert een Coöperatie impact?

Een van de vragen die Leimuiden Duurzaam heeft is of ze werkelijk impact kan realiseren en of ze daarvoor de juiste dingen doet. Na het maken van een afspraak bij iemand thuis, komt een buurtbegeleider meestal een keer langs. Is dat voldoende? Heb je dan bijgedragen aan het structureel verlagen van de energierekening? En hoe rapporteer je aan donateurs en investeerders? Besteed je veel tijd aan administratie en het bijhouden van data?

Soms is het verleidelijk om aan de slag te gaan met een actie waarin je snel veel lampen weg kunt geven. Maar is dat ook waar de grootste impact zit? Hoe maak je als vrijwillige organisatie steeds de meest impactvolle keuze?

We zien ook dat er veel losse acties zijn voor energiebesparende middelen die weliswaar bij de doelgroep terecht komen maar niet altijd leiden tot een afspraak met een buurtbegeleider. En dat de impact kleiner is.

We zien dat een gesprek met een coach, een energiescan en hulp bij gedragsverandering om de maatregelen te ondersteunen, het meest effectief is en het meest bijdraagt aan de hoofddoelstelling. Dit sluit ook aan bij het onderzoek van TNO naar de meest succesvolle interventies.

De conclusie kan zijn dat je beide blijft doen. Maar om impact te maken en je doel als coöperatie te realiseren, is het nodig dat de acties leiden tot het maken van een afspraak met de buurtbegeleider.

Sustainable Development Goals

De Sustainable Development Goals (SDG's) zijn zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030 (zie pag. 15). Ze zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Leimuiden Duurzaam herkent zich in 3 doelen die aansluiten bij haar doelstellingen.

Hoewel de doelen wereldwijd zijn bepaald en een grote ambitie verwoorden, is eenieder nodig om de ambitie te realiseren. Door gebruik te maken van de SDG's kan de coöperatie laten zien welke herkenbare en universele doelen zij nastreeft en rapporteren op deze doelstellingen. Hieronder zijn de beide doelen toegelicht.

Doel 1: Beëindig armoede overal en in al haar vormen

De SDG 1 gaat over armoedebestrijding. Dit gebeurt aan de hand van de vraag: "Hoe bereiken we samen 50% minder armoede in 2030?". Gezamenlijk worden structurele oplossingen verkend, nieuwe ideeën ontwikkeld en in praktijk gebracht. In Nederland is het doel het halveren van relatieve armoede. **De coöperatie draagt bij aan het verkleinen van armoede door in te zetten op energiebesparing in huis waardoor er meer besteedbaar inkomen overblijft.**

Doel 7: Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame energie voor iedereen

Om SDG 7 te realiseren werken koplopers (ondernemers, moeders, vaders, wetenschappers, ambtenaren, bestuurders) samen om te zorgen dat Nederland in 2030 een schone, eerlijke en veilige energie heeft. **Leimuiden Duurzaam draagt bij aan doel 7 door in te zetten op energiebesparing in huis en een structurele deelname aan duurzame energie.**

Doel 13: Neem dringend actie om klimaatverandering en haar impact te bestrijden

SDG 13 gaat over alle klimaatactie, alles wat helpt om de opwarming van de aarde onder de 2 graden te houden. Dat kan o.a. door het terugdringen van het broeikasgas CO₂. **De energiebesparing die we realiseren gaat over besparing in euro, maar uiteraard ook over besparing in CO₂-uitstoot.**

Energiearmoede in Leimuiden bestrijden

Leimuiden Duurzaam wil meer huishoudens helpen bij het voorkomen en beperken van energiearmoede. Om dat doel te bereiken willen we:

1. Een betaalde medewerker aantrekken die de acties op kan zetten en uit kan voeren die we met partners voor ogen hebben;
2. Nieuwe vrijwilligers aantrekken om op te leiden tot buurtbegeleider/energiecoach waarmee we meer huishoudens kunnen bedienen;
3. Het aantal bezoeken bij mensen thuis verlengen van een bezoek naar minimaal twee en mogelijk drie.

Leimuiden Duurzaam heeft een aantal acties bepaald om de komende tijd op in te zetten. We kiezen nadrukkelijk voor samenwerking met andere organisaties. Met onderstaande organisaties is contact gewenst over de mate van samenwerking en de tips en aanbevelingen. En we hebben rekening gehouden met de inzichten die uit de onderzoeken van TNO zijn gekomen. Hieronder staan de acties en tips benoemd. In de bijlage staat een uitgewerkte actielijst en bijbehorende (geschatte) besparingen in euro en CO₂-reductie.

Voedselbank Roelofarendsveen

De coöperatie wil samenwerking met de Voedselbank Roelofarendsveen ontwikkelen. Mensen met schulden zijn vrijwel altijd lastig te benaderen, ze sluiten zich af. Het vinden van klanten is dan ook een uitdaging. De coöperatie wil gebruik maken van het uitdeel-moment van voedselpakketten. Bijvoorbeeld het aanbieden van een gratis Ledlamp of doorvoerstekker met een flyer door. De week erna staat er weer een buurtbegeleider/e-coach voor het maken van een afspraak voor energieadvies.

Woningdiensten Aarwoude

De coöperatie ziet uit naar samenwerking met Woningdiensten Aarwoude. Veel van onze potentiële doelgroep wonen in een sociale huurwoning. Vaak zijn die slecht geïsoleerd. Aarwoude heeft ca 550 woningen in bezit in Leimuiden waarvan er in de laatste jaren ongeveer 115 gerenoveerd zijn naar nul-op-de-meter. (telling Leimuiden Duurzaam eind 2022).

Actie: Met Aarwoude is het in de afgelopen jaren niet tot een gesprek of afspraak gekomen zodat meer huishoudens voor de coöperatie konden worden gevonden. Gehoopt wordt op het tot stand komen van een beter contact.

Kans: werven van enthousiaste bewoners van Aarwoude die als buurtbegeleider/e-coach aan de slag willen voor hun buurt. Gebruik maken van “roulette of het stokje doorgeven” zijnde een deelnemer belonen als hij/zij een nieuwe persoon aanbrengt voor coaching. Bijvoorbeeld een dagje uit, een abonnement op iets, bioscoopkaartjes of iets voor de buurt zoals een straatborrel die Aarwoude sponsort.

Lokale stroomopwekking

Opzetten van een project met lokale stroomopwekking speciaal voor huishoudens die moeite hebben hun energierekening te betalen. Bijvoorbeeld een klein aantal zonnepanelen (zelfstandig of als onderdeel van een groter project) waarbij de opbrengst van de zonnepanelen bestemd is voor mensen met een achterstand op de energienota met als doel om met de tijdelijk gratis zonnestroom betalingsachterstand te kunnen wegwerken.

Het sociale domein Leimuiden

Tot nu toe is het niet mogelijk gebleken contact te krijgen met de organisatie(s) waaronder zorg en welzijn in Leimuiden plaatsvindt. Er moet een basisvoorziening zijn vanuit Alphen a/d Rijn waaronder sociale wijkteams en beleidsadviseurs. Daarnaast zijn er wellicht veel vrijwilligers werkzaam. Deze contacten helpen mensen op weg bij vragen of problemen bij huisvesting, veilig thuis, burenccontact en buurtbemiddeling. Een uitbreiding met het aanpakken van energieproblemen door buurtbegeleiders/e-coaches zou wenselijk zijn.

Acties voor **samenwerking**:

1. Meer contact als het gaat om signalering van andere problematiek dan energiearmoede alleen om ervoor te zorgen dat mensen geholpen worden.

2. Speciale actie gericht op ouderen en mensen die net gescheiden zijn (zie ook de doelgroepen die TNO beschrijft)
3. Bekendmaken van de coöperatie en het werk van de buurtbegeleiders/e-coaches.
4. Deelnemen aan het gezamenlijk welzijnsoverleg i.c.m. gemeente.

Communicatie

Het bestuur van Leimuiden Duurzaam zet zich in voor zichtbaarheid met als doel: bewoners, buurtbegeleiders/e-coaches en donaties. Daarbij wordt uitsluitend gebruik gemaakt van gratis publiciteit, sociale media en het netwerk van bestuurders zoals bijvoorbeeld de Rotaryclub Jacobswoude en andere (bedrijven)verenigingen.

Uit gesprekken met samenwerkingspartners blijkt dat er meer nodig en mogelijk is en dat de bekendheid van de coöperatie wel een boost kan krijgen. Met de komst van een vaste medewerker kan een extra slag gemaakt worden op het gebied van communicatie, met name structurele aanwezigheid op sociale media en regelmatig 'free publicity'.

“Best practices”

Aandachtspunten voor succesvolle interventies en contact met zowel de “klant” als energie coach. Uit onderzoek TNO 2017 (zie pag.18)

- Betrek sociaal-maatschappelijke instellingen, zoals (schuld)hulpverlening, maatschappelijk werk, wijkteams, om de doelgroep armoedehuishoudens in het werkgebied te identificeren.
- Koppel indien er een samenwerking is, terug naar wijksteunpunten of de corporatie, als er klachten zijn over het huis of over andere zaken. Dit geeft huishoudens uit de doelgroep hulp, wat mentaal ook meer ademruimte geeft.
- Het is van belang dat alle stakeholders regelmatig en gestructureerd in contact blijven met elkaar om zo de organisatie goed te laten verlopen en een huishouden niet te overbelasten.
- Zet actieve wervingsmethodes in om de doelgroep te bereiken, naast het meer passieve werven door middel van brieven. Hiermee kan de doelgroep van huishoudens in een armoedesituatie beter worden bereikt.
- Meer huisbezoeken per huishouden is aan te raden om het beste resultaat te bereiken: kans op afspraken nakomen, gedragsverandering en waardering van huishoudens is hoger.
- Organiseer goede intakegesprekken en zorg dat de overdracht naar de energiecoach soepel verloopt waardoor alle partijen goed op de hoogte zijn.
- Organiseer meetings voor je vrijwilligers: hoe groter de groep hoe meer de vrijwilligers ook van elkaar kunnen leren, door middel van (bijvoorbeeld) halfjaarlijkse bijeenkomsten.
- Met een grotere groep vrijwilligers is een strakke organisatie van belang. Energiecoaches die niet komen opdagen door een verkeerd geplande afspraak veroorzaken negatieve beeldvorming, zowel voor het project als de betrokken partners. Ook stoppen vrijwilligers sneller als er slechtere coördinatie is, en als ze geen of weinig terugkoppeling krijgen.
- “Skill enhancement” voor coaches: besteed in de training meer aandacht aan een aantal standaard rekenvoorbeelden (educational skills) zodat de adviseur deze goed kan overbrengen in het adviesgesprek. Daarnaast moet er ruimte zijn voor social skills (hoe met de doelgroep contact maken en te motiveren) en technical skills; de kennisoverdracht van energieonderwerpen zoals de werking van een CV, een boiler of waarom een oude koelkast zo veel verbruikt.
- Vertaal besparingstips zoveel mogelijk in euro's (kosten/baten). Waar mogelijk koppel de

bespaartips aan behoeften van het huishouden. Vind de haakjes voor motivatie: 30 minuten per week minder douchen betekent dat je volgend jaar misschien op vakantie kunt. Moet uw zoon volgend jaar een laptop voor zijn nieuwe opleiding? Als u de verwarming zoveel graden lager zet, is dat al een deel van de investering.

- Integreer een handvol praktische rekenvoorbeelden in je training voor adviseurs, zodat ze makkelijker te gebruiken zijn.
- Maak een gepersonaliseerde lijst met tips en adviezen voor elk bezoek die de adviseurs achter kan laten.
- Het meest effectief zijn coaches die erin slagen om enkele relevante bespaartips (quick wins) zo concreet mogelijk uit te leggen, bijvoorbeeld door voor te rekenen dat een ledlamp zich al in een aantal maanden terugverdient. Wanneer het gesprek dan wordt afgesloten met een puntsgewijze samenvatting van de belangrijkste besparingstips, zal het geheel beter blijven hangen bij de huishoudens.
- Een onderdeel van de training van een adviseur kan gaan over oplossingsgerichte gesprekstechnieken. Hiermee kunnen intrinsieke motivaties van huishoudens worden gevonden, die mogelijk kunnen zorgen voor motivatie tot verandering in routinegedrag.
- Suggesties voor het verbeteren van adviezen & tips
- Besteed aandacht aan de mobiele applicaties die de verschillende leveranciers hanteren zodat de adviseurs deze ook kunnen uitleggen tijdens de huisbezoeken. Veel huishoudens zijn bekend met smartphones en werken hier graag mee.
- Stimuleer de adviseurs om te assisteren bij het plaatsen van de eventuele bespaarproducten, dit vergroot de kans dat men de producten ook daadwerkelijk gaat gebruiken. Het beste is om het als onderdeel van het advies te hebben; installeer alle mogelijke bespaarproducten die een huishouden kan gebruiken.
- Probeer het eerste bezoek in de herfst of winter te plannen. De koudere maanden kunnen ervoor zorgen dat het gebruik inzichtelijker wordt gemaakt omdat men dan over het algemeen meer stookt en langer warm doucht.
- Geef de coaches een verbruiksmeter om het verbruik van oude apparaten te laten zien.
- Ontwikkel een checklist die aan het einde van elk gesprek overhandigd kan worden.
- Ontwikkel een gesprekslijst met tips die de coaches als rode draad kunnen gebruiken.

Een voorbeeld van het aanboren van de **intrinsieke motivatie**:

“Van het bespaarde geld zou ik weer eens op vakantie kunnen, dat hebben we al zo lang niet kunnen doen.” Of “Mijn zoon begint volgend jaar een nieuwe opleiding en daar heeft hij een laptop voor nodig, ik kan daar echt van wakker liggen. Het bedrag wat we terugkrijgen kan misschien wel helpen.”

Een ander voorbeeld is uitleggen hoe warmte zich verspreidt: ‘Warmtestraling is als hoe licht zich verspreidt; als je er iets voorzet gaat het er minder goed langs.’

Succesfactoren:

- Samen toepassen (installeren)
- Herhaling (bezoek, boodschap)
- Realistisch perspectief

Tot slot:

Voor het schrijven van deze ambitie hebben we als inspiratie uitgebreid gebruik gemaakt van de uitgave “Beleidskader lokaal eigenaarschap in zon- en windprojecten” van de gemeente Haarlemmermeer van 19 oktober 2022, waarvoor onze hartelijke dank.

Bronnen:

TNO, rapport van januari 2017

<https://www.tno.nl/media/12054/1-energiearmoede-rapport.pdf>

Whitepaper Energiearmoede TNO 2020

<https://www.tno.nl/nl/over-tno/agenda/2020/webinar-energiearmoede-en-de-energietransitie/>

<https://pointer.kro-ncrv.nl/bekijk-hier-hoeveel-energiearmoede-er-in-jouw-wijk-is>

Ecorys rapport

<https://www.ecorys.com/nl/netherlands/>

EVI-magazine, een samenwerking tussen 4 Brabantse Gemeenten

<http://assets.foleon.com/eu-west-2/uploads-7e3kk3/8424/publication-148196.43911c9e7a07.pdf>

Klimaatakkoord

<https://www.klimaatakkoord.nl>

Sustainable Development Goals programma van de Verenigde Naties

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

Verwijzingen:

- 1) [https://www.ecorys.com/nl/netherlands/our-work/ecorys-brengt-financiele-gevolgen-van-de-warmtetransitie- kaart/](https://www.ecorys.com/nl/netherlands/our-work/ecorys-brengt-financiele-gevolgen-van-de-warmtetransitie-kaart/)
- 2) <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/26/aantal-huishoudens-met-problematische-schulden-niet-toegenomen/>
- 3) <https://www.tno.nl/media/12054/1-energiearmoede-rapport.pdf>
- 4) <https://www.tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2020/11/energiearmoede-en-de-energietransitie/>